

Jozef K. utolsó monológja

Nézze kedves barátom, mondta válla fölött hátranézve Jozef K., az igazság az, ha valóban kíváncsi rá, hogy szarok az egészre. Ez a két kedves késes úriember – k' betűkkel keményen szólván; a hullafoltok nem-sokára megjelennek az alkonyatban – egy pillanatra egészen megrémített, de végül is fejlődik a világ(?) – helyesebben szólva, kedves barátom, a mechanizmusok fejlődnek, s ez némi különbség –, és így hamar megnyugtattak. Nem lesz per. Nem is volt, miért lenne ezután – el kell ismernie, hogy rendkívül logikus, s – mint ilyen – méltányolandó álláspont. Bevallom, a mechanizmusnak ez a józan racionalizmusa imponál nekem. De hol is tartottunk? Látja, csapongok itt racionalitásról... józan logikáról... Semmi kétség, alacsonyabbrendű vagyok. De folytatom, bár szégyenkezve önnön gyarlóságom felett. Egyszóval rögtön a végén kezdjük. In medias res. Ön talán nem is sejtí, mekkora könnyebbség ez; végül is, jól gondolom? – Ön sem szereti a meglepetéseket. Mindent a maga helyén, a maga idejében. Tudom uram, nehéz meglepő dologgal találkozni – hát még meglepő emberrel ugyebár? tenném hozzá, de nem teszem – s így végül is csaknem minden a maga helyén, a maga idejében játszódik, mint most velem is ez az eset, az embert valóban elkapja a deja vu érzés, hál' Istennek. Tudom, lapos bölcsességek ezek, de nem igaz-e, hogy jobb az ismert rossz, mint az ismeretlen jó – hiszen az ismeretlen is csak addig jó, amíg ismeretlen, igaz? A megszokás pedig nagyszerű doktor... De visszatérve történetemhez – magamhoz; látja mennyit beszéllek magamról? egész pontosan csak magamról beszélek, ha van kinek. Ismerek egy fiatalembert, aki szándékosan skizofrén lett, hogy mindig legyen beszélgetőpartnere. Nem találkozott vele soha? Sajnálhatja, igen kiváló fiatalember. Képzelve el: szótlanul üldögelnek egymás mellett, hiszen nincs mondanivalójuk: ismerik egymást, mint magukat... A csend nem válik kellemetlenné, nem feszeng az ember – és ráadásul társaságban! Mondom, igen kiváló fiatalember. Ej, de fegyelmezetlen vagyok; bocsásson meg kérem! Egyszóval ez a szégyen... Kissé ostoba dolog, nem gondolja? Nincs itt semmiféle szégyen, nem is lesz. Különböző a sorunk, de egy nagy család gyermekei vagyunk, nem igaz? Egy mindenkiért, mindenki egyért – frappáns megfogalmazás! S ki szégyellné magát kedves uram? talán Ön? Vagy ez a két kedves késes férfiú? A legostobább lehetőséget föl sem vetem Önnek; az Ön szemében intelligenciát látok. Nincs ok sem szégyenre, sem dicsékvésre. Tudja, mindenkinek a magáét. Biztosan ismeri a Piroska és a farkas meséjét? Igen, ez az. Találkozik az erdőben Piroska és a farkas. A farkas megeszi Piroskát. Itt a vége, fuss el véle. Parancsol? Valóban, ez a mese nem a hosszával tűnik ki. Hanem a szépségével. A ráció szépségével. Tessék, már megint idejuttottunk. Ön is beláthatja uram, hogy racionalitásra épülő me-

chanizmusban nincs helye az olyan erkölcsi kategóriáknak, mint szégyen és dicsőség. Szégyen-e Piroskának, hogy megeszi a farkas? Nem szégyen, de a farkasnak sem az, hiszen ez a természete. Éppen emiatt nem is dicsősége. De mit gondol, uram, talán Piroskának dicsőségére szolgál, hogy ebéd lesz? Dicsőség-e áldozatnak lenni? Nyilván nem; Piroska a véletlen, a farkas képében felbukkanó véletlen áldozata. Mit mondjak magamról? Ha helyet cserélnénk valamelyik kedves kécses férfiúval – én is tovább kísérném őt. Nem, nem az életöszön. Nézze uram, mindenki tegye a maga dolgát, hiszen sem ez, sem az nem rosszabb másnál; nincs rossz és nincs jó, mert tettek és emberek nincsenek egymással közvetlen viszonyban, a tettek a mechanizmushoz viszonyulnak; az emberek a mechanizmus elemei, ez az ami ápol, s ezért kell élned és halnod. Úgy bizony, uram, nem értelmes mérlegelni a tettek erkölcsi értékét, mert a mechanizmusban nincs erkölcs és nincs érték. Ha kellene, én kísérném ezt a két kedves kécses férfiút, s ha kellene... Nem, nem gyűlölöm őket, s ők sem gyűlölnek engem. Tudja, uram, az a legnagyobb eredmény, hogy embertársainkat ugyan nincs miért szeretnünk, de gyűlölnünk sem. A szeretet? Nos, látja, mégis elfogyott. Olyan keveset jelent pengő cimbalomnak lenni? Széphangú cimbalomnak. Hogyan? Ön provokál engem: ha hit, remény kisebb mint szeretet, és szeretet egyenlő nulla, akkor... ezt Ön is meg tudja oldani. Uram ettől ilyen csodálatos ez a mechanizmus, s ezt én mondom Önnek, pedig némiképp mégiscsak kárvalotja vagyok. Most jutott el az emberiség a felnőttkorba. Könnyű eszményekkel, értékekkel... erkölccsel teletömni az emberek fejét, aztán ezek nevében parancsolni nekik; de így! belső meggyőződéssé tenni a mechanizmus felsőbbrendűségét – vallja be, nagy eredmény. A gyerekek még azt mondják, hogy a Jézuska jön karácsonykor – ez is hozzátartozik a karácsonyi várakozásaihoz. Aztán felnő, és már nem igényli a mesét. Megokosodik. Jut eszembe: egy színházban történt, hogy tűz ütött ki a kulisszák mögött. Kijött a színpadra a mókamester, hogy ezt a publikummal közölje. Tréfának tartották és tapsolni kezdték. A mókamester megismételte. Az emberek még hangosabban hahotáztak. Azt hiszem, a világ is így fog elpusztulni okos emberek nagy hahotája közepette, akik azt fogják hinni, hogy mindez csak vicc.

De megérkeztünk, nézett körül a kőbányában Jozef K., Isten vele, kedves barátom; köszönöm, hogy elkísért. Ha véletlenül egy napon felkeresi két kedves kécses úriember – amit persze nem kívánok – akkor ne nevesen. És próbáljon meg nem félni.

Megjegyzés: a monológban szereplő utalások és idézetek József Attilától, Vörösmarty Mibálytól Kierkegaardtól, a Bibliából és természetesen Franz Kafka Peréből származnak.